

Portál elektronických zdrojů Národní lékařské knihovny

E-resources portal of National Medical Library

Filip KRÍŽ, Ondřej HORSÁK, Lenka MAIXNEROVÁ, Helena BOUZKOVÁ

ČR - Národní lékařská knihovna, Praha

kriz@nlk.cz

INFORUM 2008: 14. konference o profesionálních informačních zdrojích
Praha, 28. - 30.5. 2008

Abstrakt

Národní lékařská knihovna (NLK) zprovoznila v posledním čtvrtletí roku 2007 nový systém pro správu elektronických zdrojů 360Core od SerialsSolutions. Systém obsahuje administrační rozhraní a portál elektronických časopisů. Portál e-zdrojů je propojen s katalogem Medvik a dostupnost plných textů včetně odkazů se dynamicky zobrazuje v náhledech bibliografických záznamů jednotlivých časopisů v katalogu Medvik. V portálu jsou aktuálně zmapovány nejen licencované konsorciální databáze a tituly ale také volně dostupné zdroje. Odkazy na licencované zdroje jsou směrovány na systém HAN, který zajišťuje čtenářům NLK vzdálený přístup. Ke stávajícím zdrojům jsou aktuálně přidány holdingové záznamy zahraničních časopisů z katalogu Medvik. V portálu se zobrazují informace o dostupnosti zahraničních časopisů za celý souborný katalog periodik. Portál e-zdrojů NLK je kompletním zdrojem informací o dostupnosti zahraničních časopisů pro oblast medicíny a souvisejících oborů v ČR.

Abstract

National Medical Library, Prague (NML) has recently implemented a new ERM system 360Core by SerialsSolutions. The system consists of administrative interface and e-journal portal. The portal is interconnected with Medvik catalogue that the full text availability information with direct links appears dynamically in Medvik journal record display. Portal currently maps licensed databases and titles as well as freely accessible resources. Links to licensed resources are redirected to HAN system which provides remote access for registered users. Medvik catalogue holdings of foreign journals have been added to the portal. Medical union catalogue journal availability is included that the portal represents the complete resource of information on biomedical journal and related fields' journal availability in Czech Republic.

Klíčová slova

informační služby, elektronické zdroje, ERM, portály, zdravotnické knihovny, Národní lékařská knihovna, Medicínská virtuální knihovna, MEDVIK, Česká republika

Keywords

information services, electronic resources, ERM, portals, medical libraries, National Medical Library, Medical virtual library, MEDVIK, Czech Republic

Úvod

Nabídka elektronických informačních zdrojů stále roste a stejně i poptávka po dodávce elektronických dokumentů. Pro efektivní zpřístupnění e-zdrojů je potřeba využívat nástrojů pro management těchto zdrojů (ERM). Je nutné přesně vědět, jaké zdroje by měly být přístupné, a také je nezbytné je vhodně a v úplnosti prezentovat uživatelům. Národní lékařská knihovna (NLK) se v posledních 3 letech snažila různými vlastními prostředky a nástroji zpřístupnění e-zdrojů řešit [1]. Vzhledem k velké proměnlivosti prostředí elektronického publikování však bylo toto úsilí úspěšné pouze částečně. NLK se proto rozhodla pro komerční řešení, které představuje vynikající poměr cena/výkon a které přináší výhody nejen čtenářům NLK. V posledním čtvrtletí roku 2007 byl zprovozněn nový systém pro správu a zpřístupnění elektronických zdrojů od firmy SerialsSolutions [2].

Technické řešení

Systém se jmenuje 360Core (dříve AMS - Access & Management Suite) a obsahuje administrační rozhraní pro správu e-zdrojů a portál elektronických časopisů. Systém 360Core je poskytován jako služba - portál a administrační rozhraní je provozováno na serverech SerialsSolutions, takže pro provoz portálu není třeba ze strany NLK žádných HW prostředků kromě síťové konektivity.

Administrační nástroje umožňují správci vybrat pro zpřístupnění v portálu z rozsáhlé znalostní databáze plnotextové zdroje, ke kterým má instituce předplacený přístup. Jako přidanou hodnotu lze ze znalostní databáze vybrat také volně dostupné zdroje. Data ve znalostní bázi obsahují databázi, poskytovatele, název časopisu, ISSN, pokrytí - dostupnost plných textů (rok nebo datum – od-do) a URL odkaz na plný text. Dostupnost plných textů lze upravovat podle potřeby, je možno přidávat vlastní poznámky. WWW rozhraní portálu je z velké části možno lokalizovat do českého jazyka. Vzhled portálu je možno upravovat pomocí kaskádových stylů, je také možno měnit pořadí jednotlivých nástrojů a funkcí portálu apod.

URL odkazy na zpřístupněné zdroje jsou pomocí přednastaveného URL prefixu směrovány na resolver NLK, který zapisuje log pro zpracování statistik. Resolver přesměrovává odkazy na licencované zdroje na systém HAN od H+H Software, který umožňuje čtenářům NLK s platnou registrací vzdálený přístup ke zdrojům, jejichž podmínky využívání vzdálený přístup dovolují.

Portál elektronických zdrojů je dostupný přes odkazy ze stránek NLK a z portálu Medvik - sekce Online zdroje. Vlastní URL adresa portálu e-zdrojů viz [3].

Obsah portálu

Ke konci dubna 2008 je v portálu nastaveno 59 plnotextových zdrojů, ve kterých je přístupno 25 830 časopisů. Celkem je uživatelům k dispozici přes 46 tis. odkazů na plný text. Do hlavní stránky portálu je doplněn aktivní seznam dalších - zejména bibliografických - databází a seznam v NLK dostupných elektronických knih od vydavatele Kluwer/Springer.

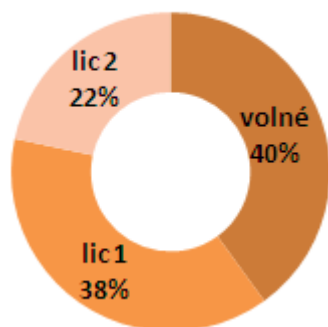
V portálu jsou aktuálně nastavené nejen licencované konsorciální databáze a tituly ale také volně dostupné zdroje, takže obsah portálu není omezen pouze na registrované čtenáře NLK. Byly vybrány všechny zdroje z biomedicíny a souvisejících

oborů, z multidisciplinárních poskytovatelů jsou nastaveny databáze ProQuest a EBSCOhost. Z volně dostupných zdrojů byly nastaveny všechny báze, které se dosud podařilo ve znalostní bázi najít. Seznamází s počty titulů časopisů je uveden v tabulce 1.

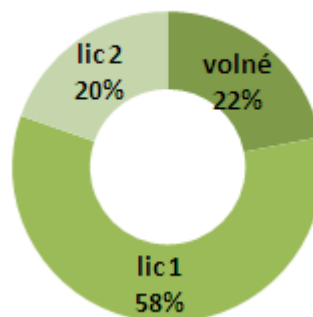
Tabulka 1.: Seznam zpřístupněných e-zdrojů			
Databáze/zdroj	Tituly	Databáze/zdroj	Tituly
Am. Acad. of Periodontology Publications	2	J-STAGE - English *	470
American Physiological Society	14 of 18	J-STAGE Freely Avail. Titles – English *	357
Bentham Open *	87	Karger Online	78 of 105
Bioline International *	81	MedKnow Publications *	43
BioMedCentral Open Access *	184	MEDLINE with Full Text (trial)	1244
Blackwell-Synergy	12 of 1068	MEDVIK - Library Holdings	7669
Blackwell-Synergy Free Collection *	50	Nature Journals Online	16 of 82
BMJ Journals (trial)	38	Nature Open Access *	35
Cell Press Free Archives *	11	OhioLINK Directory of OA Journals *	3309
Directory of Open Access Journals *	3335	Open J-Gate *	4266
EBSCOhost Academic Search Complete	5564	ProQuest Academic Research Library	2736
EBSCOhost Business Source Complete	8444	ProQuest Medical Library	835
EBSCOhost MasterFILE Premier	1875	ProQuest Pharmaceutical News Index	5
EDP Sciences *	62	ProQuest Research Library	2739
Elsevier Masson *	11 of 85	ProQuest Science Journals	549
Free IngentaConnect Backfiles *	17	ProQuest - ostatní lic2 báze (12)	5993
Freely Accessible Science Journals *	1780	Public Library of Science (PLOS) *	8
Gallica *	387	PubMed Central *	413
HighWire Press (Free Journals) *	307	SciELO Public Health *	11
Hindawi Publishing OA Journals *	67	Science Magazine	7
InformaWorld	17 of 1609	ScienceDirect Journals	180 of 3084
Journal @rchive - English *	72	Single Journals	1 of 2126
Journals@Ovid LWW Curr. Opinion Coll.	24	SpringerLink Contemporary (1997-)	45 of 1873
Journals@Ovid LWW High Impact	52	UK PubMed Central *	348
Journals@Ovid Ovid Full Text	92 of 2125	Wiley InterScience Journals	171 of 586
* volný zdroj		Celkem odkazů (bez library holdings)	46444

Přehled typů a využití nastavených zdrojů je uveden v grafech 1 a 2. Dostupné zdroje jsou pracovní rozděleny na tři typy - licencované biomedicínské zdroje (lic1), ostatní licencované zdroje (lic2) a volně dostupné zdroje (volné).

Graf 1.: Typy zdrojů

Graf 2.: Využití zdrojů

Z grafu 2 lze vysledovat, že i přes fakt, že jsou dostupné volné zdroje, jsou stále nejméně využívané zdroje licencované. Volně dostupné zdroje jsou v portálu označeny textem *free* nebo *volný zdroj*.

Administrační rozhraní umožňuje vytvářet vlastní databáze tištěných i elektronických časopisů pomocí nástroje tzv. local holdings upload. NLK využila této možnosti a vytvořila v portálu e-zdrojů bázi *MEDVIK*, která obsahuje všechny zahraniční časopisy z katalogu systému Medvik. Nahraná data obsahují název, ISSN, první a poslední rok dostupnosti, a URL odkaz na záznam časopisu v portálu Medvik. Pro údaje o dostupnosti byla použita aktuální data ze Souborného katalogu periodik, který NLK udržuje. V portálu e-zdrojů se tedy zobrazuje kompletní dostupnost časopisu v celé ČR.

V současnosti jsou uloženy záznamy 7669 zahraničních časopisů. Při nahrávání dat s východoevropskou diakritikou dochází k narušení některých znaků. NLK kontaktovala v této záležitosti producenta systému a po vyřešení tohoto nedostatku budou nahrána zbývající data českých a slovenských časopisů. Ve znalostní bázi bylo identifikováno 16 českých a slovenských titulů, které jsou uvedeny v tabulce 2.

Tabulka 2.: České a slovenské časopisy ve znalostní bázi SerialsSolutions	
Acta medica (Hradec Králové)	Gender - rovné příležitosti - výzkum
Alergie	Chemical papers
Bratislavské lékařské listy	Chemické listy
Collection of Czechoslovak chemical communications	Journal of applied biomedicine
Československá psychologie	Kardiologie
Endocrine regulations	Physiological research
Folia biologica	Rheumatologia
Folia parasitologica	Scripta medica Facultatis medicae Universitatis Brunensis Masarykianae

Ve znalostní databázi SerialsSolutions byly nalezeny téměř všechny zdroje, které NLK využívá. V současnosti chybí pouze databáze MEOS rakouské firmy Minerva. O doplnění této báze bude producent systému požádán, případně může být též vytvořena manuálně jako další lokální báze. Do hlavní stránky portálu byl doplněn aktivní seznam dalších zejména bibliografických databází a seznam dostupných elektronických knih.

Funkce portálu

Uživatelské funkce portálu se skládají z vyhledávacích funkcí, dynamického seznamu časopisů a prohlížení časopisů podle předmětu. Vyhledávání je možné podle začátku názvu časopisu, přesného názvu, slov z názvu a ISSN. Seznam dostupných časopisů je klasický abecední A-Z seznam se dvěma úrovněmi prohlížení – první písmeno a první 3 písmena názvu.

Prohlížení časopisů podle předmětu je realizováno výběrem anglických předmětových kategorií. Pro uživatele byla přednastavena kategorie *Health & Biological Sciences*. Na tomto místě je třeba upozornit, že záznamy časopisů, které byly vytvořeny pomocí nástroje Local holdings upload a které se neshodly se záznamy ve znalostní bázi, nelze tímto způsobem vyhledat.

Zajímavou funkcí je možnost vyhledávání časopisu podle digitálních identifikátorů článku (DOI, PubMed ID), kdy uživatel pouze zadá identifikátor a zobrazí se mu seznam odkazů na dostupné plné texty článku.

Na úvodní stránce portálu je umístěna navigace na seznamy plnotextových, bibliografických a dalších dostupných databází a na seznam elektronických knih. Všechny URL odkazy na dostupné e-zdroje jsou směřovány přes resolver NLK, který v případě potřeby přesměruje komunikaci na systém HAN zajišťující vzdálený přístup.

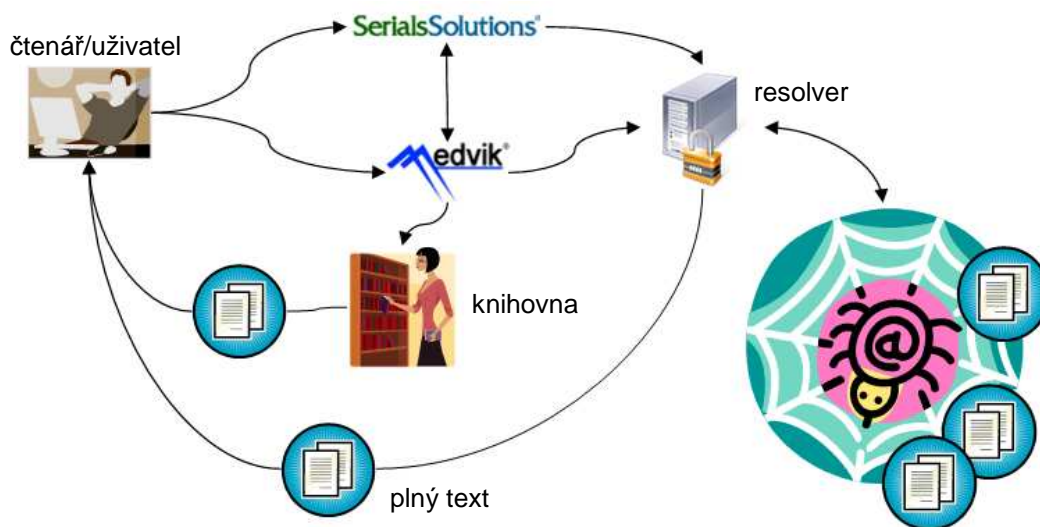
Propojení s portálem Medvik

V portálu Medvik se ve standardním náhledu záznamu časopisu dynamicky zobrazují odkazy na dostupné plné texty. Data obsahující odkazy na elektronický časopis spolu s dostupností plného textu jsou získávána online pomocí OpenURL z portálu e-zdrojů.

U všech záznamů časopisů v portálu e-zdrojů, které jsou zároveň obsaženy v katalogu systému Medvik a které se shodují se záznamy znalostní báze SerialsSolutions, se zobrazuje odkaz na portál Medvik, kde může uživatel využít dalších návazných služeb – vypůjčení, objednání kopií, MVS – zejména v případě, že je potřebný článek dostupný pouze v tištěné podobě.

Schéma zobrazující propojení obou portálů je na obrázku 1.

Obr. 1.: Propojení portálů Medvik a SerialsSolutions

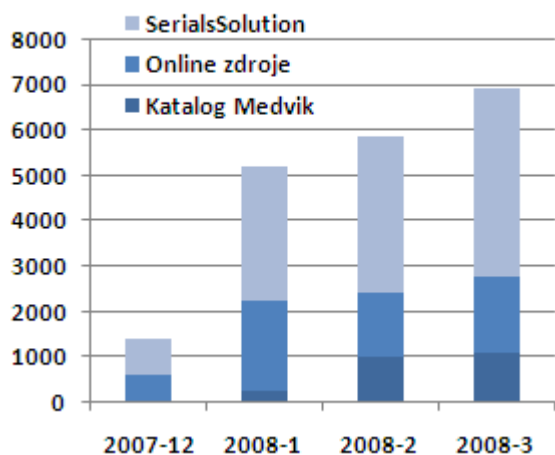
Statistiky využití

Portál e-zdrojů je uživateli často využíván a předpokládá se další nárůst jeho využívání. Administrační rozhraní portálu disponuje nástrojem pro generování podrobných statistik – *click-trough* statistiky na úrovni databází a časopisů, reporty typů vyhledávání nebo reporty předmětového vyhledávání.

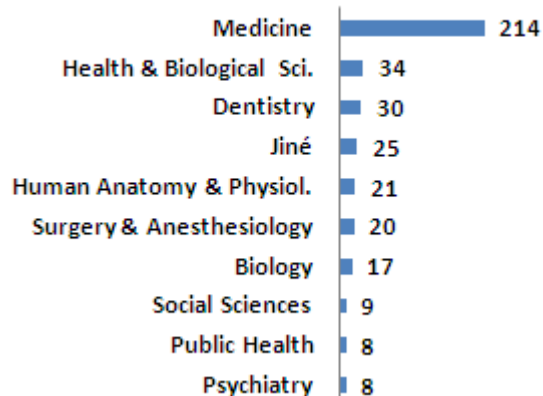
NLK sleduje využívání e-zdrojů také vlastními prostředky, zejména pomocí statistického logu resolveru URL odkazů. Důležitým nástrojem pro sledování například objemu stažených dat je také statistický modul systému HAN.

Údaje v grafech 3 a 4 pocházejí z I. Q 2008. Počet kliknutí na odkaz na e-zdroj v grafu 3 zachycuje počty přístupů z jednotlivých přístupových bodů – portálu e-zdrojů, seznamu online zdrojů a záznamů v portálu Medvik. Graf 4 uvádí nejčastěji prohledávané předmětové kategorie portálu e-zdrojů SerialsSolutions.

Graf 3.: Počet kliknutí na odkaz na e-zdroj

Graf 4.: Kategorie - počet hledání

Srovnání s portálem EZB

NLK využívá také portál elektronických časopisů Electronic Journals Library (EZB) Univerzitní knihovny v Regensburgu [4], je tedy namístě oba systémy stručně porovnat. Podrobnější srovnání obou portálů však přesahuje obsah tohoto příspěvku. Základní porovnávané funkce jsou uvedeny v tabulce 3. Lze konstatovat, že v uživatelských funkcích jsou oba portály víceméně srovnatelné.

Funkce - uživatelské	360Core		Funkce - administrační	EZB	
	Ano	Ne		Ano	Ne
A-Z list	Ano	Ano	Statistiky		
více úrovní	Ano	Ne	obsah portálu	Ano	Ano
Vyhledávání			využití - zdroje	Ano	Ano
začátek názvu	Ano	Ano	vyhledávání	Ano	Ne
ISSN	Ano	Ano	Výstupy		
přesný název	Ano	Ne	seznamy časopisů	Ano	Ano
slova z názvu	Ano	Ne	analýza překrytí	Ano	Ne
předmětové	Ano	Ano	Podpora proxy serveru	Ano	?
vydavatel	Ne	Ano	Podpora HAN	Ano	Ano
identifikátor článku	Ano	Ne	OpenURL rozhraní	Ano	Ano
Prohlížení			Vlastních kolekce titulů	Ano	?
podle názvu	Ano	Ano	Import print/e- holdings	Ano	Ne
podle předmětu	Ano	Ano	Odkazy na lokální záznamy	Ano	Ano
Informace o dostupnosti	Ano	Ano	Seznamy databází/e-zdrojů	Ano	Ne
Pokrytí plných textů	Ano	Ano	Kustomizace vzhledu	Ano	Ne
Úprava pokrytí	Ano	Ano	Česká lokalizace	Ano	Ne

Pro NLK klíčové rozdíly jsou v možnostech 360Core importovat lokální záznamy a snadno nastavit obsah předplacených licencovaných databází, které jsou v EZB pokryty pouze částečně. Možnosti analýzy překrytí zdrojů (*Overlap Analysis*) zatím nebyly prozkoumány. Důležité z hlediska NLK je efektivní propojení obsahu portálu s jinými systémy (např. OPAC) pomocí OpenURL, podpora proxy serveru a

systemu HAN. V EZB je možno také nastavit vzdálený přístup přes HAN, je však nutno v EZB označit a potom do HAN importovat jednotlivé tituly (tato funkce nebyla zatím testována). Možnosti využití OpenURL v EZB je nutno dále prověřit.

Obsah obou portálů byl porovnán podle seznamů dostupných časopisů (*Data On Demand, Title list creation*), ke kterým mají uživatelé NLK nastavený přístup. Počty odkazů na plné texty zpřístupněných titulů jsou porovnány v tabulce 4. Počet zpřístupněných databází nelze přesně srovnávat, neboť v EZB nepracuje s konceptem databáze ale pouze s vydavatelem.

Tabulka 4.: Srovnání obsahu - dostupné zdroje		
Zdroje	360Core	EZB
Licencované časopisy		
Počet odkazů na plný text	30 651	14 886
Volně dostupné časopisy		
Počet odkazů na plný text	15 685	17 915
Celkem odkazů	46 336	32 801

Obsahově se oba portály vzájemně doplňují. V EZB je zmapováno méně licencovaných zdrojů-databází než v 360Core, na druhou stranu je v EZB standardně přístupno více volně dostupných zdrojů (Open Access zdroje, digitální archívy), které je třeba ve znalostní bázi SerialsSolutions nejdříve nalézt a nastavit. V portálu SerialsSolutions je lépe vyřešeno zobrazování dostupnosti plných textů, přehlednější je agregace možných přístupů k plnému textu pod jedním záznamem časopisu. V EZB chybí odkazy na lokální záznamy v katalogu a informace o dostupnosti tištěných verzí. Výsledky analýzy obsahu budou použity pro doplnění dosud nenastavených volných i licencovaných zdrojů v obou portálech.

Závěr

Práce s administračními nástroji a portálem SerialsSolutions je snadná a intuitivní, obsah znalostní báze téměř kompletně pokrývá potřeby NLK. Propojení s portálem Medvik bylo možno realizovat bez problémů, integrace se systémem pro vzdálený přístup vyžadovala pouze drobné úpravy na resolveru NLK. Dosavadní zkušenosti se službou 360Core jsou velmi dobré, zjištěný problém s diakritikou je aktivně řešen přes uživatelskou podporu SerialsSolutions.

Vytvořený portál e-zdrojů NLK je v současnosti kompletním zdrojem informací o dostupnosti zahraničních časopisů pro oblast medicíny a souvisejících oborů v ČR. České a slovenské časopisy budou doplněny, jakmile to bude možné.

Využití portálu e-zdrojů není omezeno jenom na registrované čtenáře NLK, ale výběrem volně dostupných zdrojů a zobrazování dostupnosti ze souborného katalogu je umožněno využívání portálu i ostatními knihovnami a jejich uživateli. Zpřístupnění dat souborného katalogu zahraničních periodik v portálu e-zdrojů otevírá další možnost pro knihovny i jejich uživatele, jak zjistit, zda potřebný dokument je volně dostupný v elektronické formě nebo pouze v tištěné podobě. Pokud není online dostupný, je možno plynule přejít do portálu Medvik a využít služeb NLK nebo jiných knihoven spolupracujících na budování souborného katalogu periodik, které požadovaný dokument mají ve fondu.

Odkazy a literatura

1. KŘÍŽ, Filip, et al. Electronic resources management in National Medical Library Prague : opportunities, tools, practices. 10th Eahil Conference [online]. 2006 [cit. 2008-04-15]. Dostupný z WWW: <http://www.eahilconfcluj.ro/docs/posters/1_Kriz.doc>
2. Serialsolutions 360Core Basic Access and Management Service
http://www.serialssolutions.com/ss_360_core.html
3. Národní lékařská knihovna – Portál elektronických zdrojů
<http://rx4jt8nl5k.search.serialssolutions.com>
4. Electronic Journals Library (EZB)
<http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/fl.phtml?bibid=NLK&colors=7&lang=en>